

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

В. Шетеля

Методичні вказівки для проведення практичних занять із курсу

«УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ЗАКАРПАТТЯ ХХ СТ.»

*(для студентів 3 курсу
спеціальності «Філологія. Українська мова і література».
Освітня програма «Українська мова і література»)*

Ужгород – 2023

Навчально-методичний посібник підготував:

Шетеля В. І. – старший викладач кафедри
української літератури

*Рекомендовано до друку вченою радою філологічного факультету УжНУ,
протокол № 6 від 30 березня 2023 року*

Рецензент

Кордонець О.А. – к. філол. наук, доцент кафедри
української літератури філологічного факультету ДВНЗ «УжНУ»

Відповідальний за випуск

Кузьма О. Ю. – к. філол. наук, завідувач кафедри
української літератури філологічного факультету ДВНЗ «УжНУ»

Шетеля В. І. Методичні вказівки для проведення практичних занять із курсу «Українська література Закарпаття ХХ ст.» (для студентів 3 курсу спеціальності «Філологія. Українська мова і література». Освітня програма «Українська мова і література»). Ужгород, 2023. 30 с.

Навчально-методичний посібник до курсу «Українська література Закарпаття ХХ ст.» призначено для студентів спеціальності 035 «Філологія. Українська мова і література». У ньому розроблено програму навчальної дисципліни, що складається із двох змістових модулів (11 лекційних тем). Також подано тематику й плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, перелік художніх текстів авторів, які сформували обличчя нової української літератури на Закарпатті.

Зміст

Вступ.....	4
Програма навчальної дисципліни.....	7
Тематика та плани практичних занять.....	11
Завдання для самостійної роботи.....	21
Список художніх текстів.....	22
Комплекс контрольних питань до заліку з курсу «Українська література Закарпаття ХХ ст.»	23
Список рекомендованої літератури.....	24

ВСТУП

Українська література Закарпаття ХХ ст. – це якісно новий етап в історії крайового письменства, котре, як зазначив О. Мишанич, із вузько обласного, провінційного ставало письменством всеукраїнським, впевнено входило в загальноукраїнський процес¹.

Становлення й розвиток нової крайової літератури припали на складний історичний період великих змін у суспільно-політичному житті Європи, коли на мапі світу зникали старі і з'являлися нові держави. Так, після розпаду у 1918 році Австро-Угорської монархії землі Закарпаття звільнилися від багатовікового угорського панування і на основі Сен-Жерменської угоди від 10 вересня 1919 р. на правах автономії увійшли до новоствореної Чехословацької Республіки. Ця подія призвела до значних позитивних зрушень у соціальному, політичному та культурному житті краю. І найкращим, найпереконливішим виразником культурно-національних змагань закарпатських українців стала література 20–30-х років, яка, за словами О. Мишанича, мов фенікс із попелу, віродилася з початку 20-х років і досягла своєї вершини у 1938–1939 роках².

Літературний процес Закарпаття міжвоєнного двадцятиріччя розвивався під впливом ідей культурно-національного відродження. У цей час відбувається мовна переорієнтація закарпатського письменства на літературну мову і фонетичний правопис. З'являються яскраві, самобутні постаті – В. Гренджа-Донський, Ю. Боршош-Кум'ятський, Л. Дем'ян, О. Маркуш, Марко Бараболя, Зореслав, Ф. Потушняк, Ю. Станинець, І. Невицька, М. Божук, М. Рішко, І. Колос, І. Ірлявський та ін.

Приєднання Закарпаття до Радянської України по закінченні Другої світової війни призвело до утвердження тут сталінського режиму, який розпочав свою діяльність з пошуків «українських буржуазних націоналістів, ворогів народу». Репресіям піддалися національно свідомі інтелігенція, учасники подій Карпатської України, активісти політичних партій і громадських організацій, духовенство, гімназійна

¹Мишанич О. Оновлення літератури (Про літературний рух на Закарпатті 20–30-х років ХХ ст.). *На переломі. Літературно-критичні статті й дослідження*. Київ, 2002. С. 240.

²Там само. С. 238.

молодь. Згадані вище фундатори крайової літератури потрапили до списків «ворогів народу», їх переслідували, а твори заборонили. Та попри складну ситуацію в умовах тоталітарного режиму, літературу Закарпаття поповнюють нові яскраві імена – Ю. Керекеш, С. Панько, А. Патрус-Карпатський, І. Чендей, М. Томчаній. Створюється обласна організація НСПУ. У часи «хрущовської відлиги» в літературний процес вступає молода генерація митців: В. Вовчок, П. Скунць, В. Діянич, Ю. Шкробинець, Ю. Чорі, В. Панченко, С. Жупанин, пізніше – В. Вароді, В. Фединишинець, Д. Кремінь, В. Густі, М. Матола, І. Петровцій, Х. Керита, І. Козак, Н. Панчук, Ю. Шип, Д. Кешеля, П. Ходанич, А. Дурунда, Г. Малик. Після здобуття Незалежності – В. Товтин, М. Вовк, В. Кухта, П. Мідянка, Л. Повх, В. Кузан, Т. Ліхтей, М. Рошко, В. Шкіря та ін.

При вивченні курсу української літератури Закарпаття ХХ століття студент-філолог повинен враховувати особливості цього літературного періоду, знати суспільно-історичний, культурний контекст тогочасного письменства.

Мета дисципліни:

Метою вивчення навчальної дисципліни **«Українська література Закарпаття ХХ ст.»** є ознайомлення студентів 3 курсу з особливостями становлення й розвитку українського літературного процесу Закарпаття ХХ ст., опрацювання творчості ключових письменників краю.

Завдання дисципліни:

1. окреслити основні тенденції становлення й розвитку українського літературного процесу на Закарпатті у ХХ ст.;
2. поглибити знання студентів з історії української літератури вказаного періоду;
3. навчити студентів робити самостійний цілісний і всебічний аналіз художньої творчості письменників краю;
4. опрацювання творчості ключових письменників краю;
5. навчити студентів оперувати базовими літературознавчими поняттями під час аналізу художніх текстів, розуміти літературний текст як художнє явище.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

1. суспільно-політичні передумови становлення й розвитку нової української літератури на Закарпатті ХХ ст.;
2. основні тенденції розвитку українського літературного процесу Закарпаття ХХ ст.;
3. жанрово-стильове різноманіття крайової літератури аналізованого періоду;
4. риси творчої манери ключових письменників періоду, їх життєвий шлях і знакові творчі здобутки;
5. особливості проблематики художніх творів.

вміти:

1. аналізувати творчість письменників, що вивчаються в руслі програми дисципліни;
2. виявляти тенденції розвитку нової української літератури;
3. розрізняти особливості стилів даного періоду, а також його родо-жанрової системи;
4. працювати з науково-критичними джерелами з теми;
5. оцінити здобутки українських письменників вказаного періоду.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ № 1

Становлення і розвиток нової української літератури на Закарпатті першої половини ХХ ст.

Змістовий модуль 1: Українська література Закарпаття 20–30-х рр. ХХ ст.

Тема 1. Вступ. Загальний огляд українського літературного процесу на Закарпатті 20–30-х рр. ХХ ст.

Суспільно-політичні передумови становлення й розвитку нової української літератури на Закарпатті у 20–30-х рр. Вхід краю до складу Чехословаччини, нова політика в галузі шкільництва. Роль «Просвіти» у культурно-національному відродженні краю. Активний розвиток закарпатської періодики. «Наша земля» – перший літературний і суспільно-політичний журнал міжвоєнного двадцятиріччя. Мовна переорієнтація закарпатського письменства. Жанрове й стильове розмаїття літератури Закарпаття 20–30-х рр. «Товариство українських письменників та журналістів Підкарпатської Русі» – перша творча професійна організація. Спроби літературної критики. Роль української книги та української еміграції на розвиток літератури Закарпаття.

Тема 2. Розвиток української поезії на Закарпатті 20–30-х рр.

Поезія – наймобільніший жанр літератури. В. Гренджа-Донський – піонер культурного відродження краю. Еволюція поетичної творчості Ю. Боршоша-Кум'ятського. Життєвий шлях і творча доля Зореслава, кордоцентризм лірики митця. Марко Бараболя-сатирик. Символізм поезії Ф. Потушняка.

Тема 3. Лірика В. Гренджі-Донського міжвоєнного періоду.

Життєвий шлях і творча доля митця. Літературна критика про письменника. Поетика романтизму в ліриці вказаного періоду. Збірки «Квіти з терньом», «Золоті ключі» та «Шляхом терновим» – етапне явище в українській літературі Закарпаття. Збірка «Тернові квіти полонин» –

вершина поетичної творчості митця. Тюремний цикл Гренджі-Донського – героїчна сторінка літописної історії Закарпаття.

Тема 4. Становлення нової української прози на Закарпатті у 20–40-х рр.

Тематичне різноманіття й жанрове багатство малої прози аналізованого періоду. Лука Дем'ян – перший прозаїк нової літератури краю. Життєва доля. Еволюція творчості митця від етнографічно-романтичної манери письма до реалістичної. Поетика оповідань «Пожежа», «Павук», «Холера». Життєвий шлях О. Маркуша. Різноманітність тематики й проблематики, особливості народного гумору у творах митця. В. Гренджа-Донський-прозаїк. Спроби освоєння великих епічних жанрів. Повісті «Ілько Липей – карпатський розбійник» та «Петро Петрович». Екзистенціалізм малої прози Ю. Станинця.

Ф. Потушняк – письменник-новатор. Опанування різними формами жанру новели. Неореалізм малої прози митця.

Тема 5. Празька школа українських поетів і поезія Закарпаття 20–30-х рр. ХХ ст.

«Празька школа» як літературне об'єднання: ідейно-стильові риси, представники і їх зв'язок із Закарпаттям. Вплив «пражан» на місцеву творчу молодь. І. Колос та І. Ірлявський – поети-пражани. Особливості лірики митців.

Тема 6. Становлення й розвиток крайового театру та української драматургії на Закарпатті 20–30-х рр. ХХ ст.

Виникнення на базі Музично-драматичного товариства «Кобзар» «Руського театру товариства "Просвіта" в Ужгороді». М. Садовський та О. Загаров – перші очільники закарпатського театру. Створення «Українського державного національного театру «Нова сцена» в Хусті». Початки крайової української драматургії. П'єси С. Черкасенка, А. Волошина, П. Міговка, О. Сливки, І. Невицької, Марійки Підгірянки. В. Гренджа-Донський і крайовий театр. Драми «Останній бій», «Сотня Мочаренка», комедійна п'єса «Як сади зацвітуть».

МОДУЛЬ № 2

Розвиток нової української літератури на Закарпатті другої половини ХХ ст.

Змістовий модуль 1: Українська література Закарпаття 40-х рр. та II пол. ХХ ст.

Тема 1. Розвиток літературного процесу на Закарпатті 40-х рр. та II пол. ХХ ст.

Суспільно-політичні умови розвитку літератури Закарпаття другої половини ХХ ст. Приєднання краю до України в складі Радянського Союзу. Розгортання тут роботи сталінської репресивної машини. Насадження у літературі єдиного можливого «творчого методу» – соцреалізму, введення жорсткої цензури. Заборона творчості закарпатських письменників міжвоєнного періоду. Поява молодих творчих сил у літературі: Ю. Керекеша, С. Панька, А. Патруса-Карпатського, І. Чендея, М. Рішка та ін. Створення обласної організації НСПУ. Початок «хрущовської відлиги». Молода генерація митців В. Вовчок, П. Скунць, В. Діянич, Ю. Шкробинець, Ю. Чорі, В. Панченко, С. Жупанин, пізніше – В. Вароді, В. Фединишинець, Д. Кремінь, В. Густі, М. Матола, І. Петровцій, Х. Керита, І. Козак, Н. Панчук, Ю. Шип, Д. Кешеля, П. Ходанич, А. Дурунда, Г. Малик. Після здобуття Незалежності – В. Товтин, М. Вовк, В. Кухта, П. Мідянка, Л. Повх, В. Кузан, Т. Ліхтей, М. Рошко, В. Шкіря та ін.

Тема 2. Розвиток української поезії на Закарпатті 40–50-х рр.

Життєвий шлях А. Патруса-Карпатського. Арешт і ув'язнення. Повернення з тюрми. Поетичний доробок митця. Поезія Ю. Гойди. Творчість М. Рішка.

Тема 3. Розвиток української прози на Закарпатті 40–60-х рр.

Обмеження цензурою тематичного діапазону прози аналізованого періоду. Мала проза М. Томчанія як підготовка до освоєння ширших епічних жанрів. Роман «Жменяки». Особливості прозової творчості Ю. Керекеша. Мала проза І. Чендея. Творчість П. Угляренка.

Тема 4. Українська поезія на Закарпатті 60–90-х рр.

Свіжий подих крайової лірики зазначеного періоду. Життєвий шлях і творча доля П. Скунця. П. Скунець і шістдесятництво. Лірика Д. Кременя.

Тема 5. Українська проза на Закарпатті 70–90-х рр.

Тематика й проблематика, жанрово-стильове розмаїття прози вказаного періоду. Прозова творчість Ю.Керекеша, І.Чендея. Історична романістика П. Угляренка.

ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Загальні тенденції розвитку української літератури на Закарпатті у 20–30-х рр. ХХ ст.

Тема 2. Життєвий і творчий шлях В. Гренджі-Донського. Мотиви лірики.

Тема 3. Творчість Зореслава. Імпресіоністична лірика Ю. Боршоша-Кум'ятського.

Тема 4. Поетична творчість Ф. Потушняка. Марко Бараболя-сатирик. Празька школа і поезія Закарпаття.

Тема 5. Розвиток української прози в літературі Закарпаття. Творчість Л. Дем'яна та О. Маркуша.

Тема 6. Життєвий шлях і творча доля Ю. Станинця. Прозова творчість В. Гренджі-Донського.

Тема 7. Становлення театру на Закарпатті та розвиток драматургії. Драматичні твори В. Гренджі-Донського.

Тема 8. Загальні тенденції розвитку української літератури на Закарпатті у повоєнний період. Основні мотиви лірики А. Патрусика-Карпатського, Ю. Гойди, М. Рішка.

Тема 9. Поетика прози Івана Чендея.

Тема 1

Загальні тенденції розвитку української літератури на Закарпатті у 20–30-х рр. ХХ ст.

План:

1. Суспільно-політичні передумови становлення української літератури на Закарпатті 20–30-х рр.
2. Жанрово-стильове й тематичне різноманіття літератури міжвоєнного періоду.
3. Літературна критика на Закарпатті у 20–30-х рр.
4. Закарпатська міжвоєнна періодика.
5. Мовна переорієнтація закарпатського письменства 20–30-х рр.
6. Роль української еміграції та української книги в становленні нової української літератури на Закарпатті 20–30-х рр.

Література:

1. Балега Ю. Література Закарпаття двадцятих-тридцятих років ХХ століття. Київ, 1962. 245 с.
2. Бирчак В. Літературні стремління Підкарпатської Русі. Друге, доп. видання. Ужгород, 1937. 186 с.
3. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст. Ужгород : Гражда, 2006. 296 с.
4. Гординський С. Сучасна закарпатська поезія. *Вісник українознавства*. Львів, Вид-во НТШ. 1939. № 2. С. 23-32.
5. Маланюк Є. Молоді поети Закарпаття (Замість рецензій). *Вісник*. 1938. Листопад. С. 827–829.
6. Мишанич О. Оновлення літератури (Про літературний рух на Закарпатті 20–30-х рр. ХХ ст.) *На переломі. Літературно-критичні статті й дослідження*. Київ: Основи, 2002. С. 237–256.
7. Письменники Срібної Землі. До 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України / упоряд. П. М. Ходанич. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. 672 с.

Тема 2. Життєвий і творчий шлях В. Ґренджі-Донського. Мотиви лірики.

План:

1. Життєвий шлях і творча доля В. Ґренджі-Донського.

2. «Квіти з терньом», «Золоті ключі» та «Шляхом терновим» В. Гренджі-Донського – етапне явище у культурному розвитку Закарпаття.
3. Романтизм збірок як характерна ознака раннього періоду творчості митця.
4. Збірка «Тернові квіти полонин» – вершина поетичної творчості поета.
5. Творчість В. Гренджі-Донського періоду еміграції.
6. Поема "Червона скала" В.Гренджі-Донського. Жанрово-стильові та ідейні особливості. Проблематика та інтертекстуальність поеми.
7. Місце В. Гренджі-Донського у літературному процесі Закарпаття та його роль у подальшому розвитку української літератури краю.

Література:

1. Барчан В. Лірика Василя Гренджі-Донського. *Українська поезія Закарпаття ХХ століття: наук. зб. / Упорядк. та передм. В. Барчан. Ужгород : Ліра, 2004. С. 43–83.*
2. Барчан В. Поетична творчість Василя Гренджі-Донського : навч. Посіб. / Ужгород : Карпати – Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2004. 152 с.
3. Бирчак В. Літературні стремління Підкарпатської Русі. Друге, доп. видання. Ужгород, 1937. 186 с.
4. Волошин А. До читачів (Вступ до збірки поезій "Золоті ключі", 1923) *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, 1990. Т. XI. С. 326-327.*
5. Гой В. Василь Гренджа-Донський *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, 1990. Т. XI. С. 95–97.*
6. Козак М. Романтизм у ліриці В. Гренджі-Донського. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія філологія. 2002. Вип. 6. С. 103–105.*
7. Козак М. Фольклорні мотиви поезії Василя Гренджі-Донського. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Зб. наукових праць. Вип. 3. Ужгород, 2000. С. 310–315.*
8. Мацинський І. Тернові квіти полонин (До сорокаріччя поетичного дебюту Василя Гренджі-Донського). *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, 1990. Т. XI. С. 98–100.*
9. Мольнар М. Доля співця полонин. Причинок до творчої біографії В. Гренджі-Донського. *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1990. Т. XI. С. 101–131.*
10. Пачовський В. Переднє слово (Вступ до збірки поезій "Квіти з терньом", 1923). *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1990. Т. XI. С. 325–326.*

11. Романенчук Б. Василь Гренджа-Донський (23. 4. 1897 – 25. 11. 1974). *Твори Василя Гренджі-Донського* : у 12 т. Видання друге. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1990. Т. I. С. XI–XXVI.
12. *Твори Василя Гренджі-Донського* : у 12 т. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1990.
13. Федака Д. Літературно-критична розвідка Ф. Потушняка. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія філологія. 2008. Вип. 19. С. 141–145.
14. Ференц Н. Ідея соборності України у творчості Василя Гренджі-Донського. *Культура Українських Карпат : традиції і сучасність*. Ужгород : Гражда, 1994. С. 554–563.
15. Чопик Б. Поезія Василя Гренджі-Донського (Доповідь, прочитана на 21-ій конференції Американської Асоціації для Розвитку Слов'янських Студій в Чикаго, 4-го листопада 1989 р.) *Твори Василя Гренджі-Донського* : у 12 т. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1990. Т. XI. С. 199–205.
16. Шетеля В. Ідея пробудження національної свідомості закарпатців у поетичній творчості В. Гренджі-Донського та П. Скунця. *Науковий вісник УжНУ*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2012. Вип. 28. С. 169–173.
17. Шетеля В. Поетика романтизму у збірці «Квіти з терном» В. Гренджі-Донського. *Науковий вісник УжНУ*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2013. Вип. 29. С. 221–226.
18. Шетеля В. Поетична творчість Василя Гренджі-Донського як вияв руху опору на Закарпатті 20–30-х рр. ХХ ст. *Літературознавчі студії Київського університету ім. Т. Шевченка*. 2016. Вип. 47. С. 373–380.
19. Шетеля В. Синтез мистецтв у поетичній творчості Т. Шевченка та В. Гренджі-Донського. *Науковий вісник УжНУ*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2014. Вип. 1 (31). С. 268–275.
20. Шетеля В. Суспільно-виховний потенціал лірики В. Гренджі-Донського 20–30-х рр. (на матеріалі журналів «Пчілка» та «Наша земля»). *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2015. Вип. 20. С. 145–151.

Тема 3. Творчість Зореслава. Імпресіоністична лірика Ю. Боршоша-Кум'ятського.

План:

1. Життєвий шлях Ю. Боршоша-Кум'ятського.
2. Особливості ранньої лірики митця.
3. Зрілість імпресіоністичної лірики Ю. Боршоша-Кум'ятського.
4. Життєва доля Зореслава.
5. Основні мотиви збірки «Зі серцем у руках».

6. Еволюція ліричного героя у збірці Зореслава «Сонце й блакить».

Література:

1. Балєга Ю. Література Закарпаття двадцятих-тридцятих років ХХ століття. Київ, 1962. 245 с.
2. Бирчак В. Літературні стремління Підкарпатської Руси. Друге, доп. видання. Ужгород, 1937. 186 с.
3. Боршош-Кум'ятський Ю. З наказу роду: Вибрані твори / Упорядкування Ю.-Б. Боршоша; вступна стаття, підготовка текстів, словник та примітки Д. М. Федаки. Ужгород: ВАТ «Видавництво "Закарпаття"», 2005. 552 с., іл.
4. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст. Ужгород : Гражда, 2006. 296 с.
5. Зореслав (Сабол Степан Михайлович). Блакитні ескадри: вибрані твори / Упоряд., підготовка текстів, передмова та примітки Д. М. Федаки. Ужгород : ВАТ «Видавництво "Закарпаття"», 2009. 432 с., іл.
6. Козак М. Поетика імпресіонізму в ліриці Ю. Боршоша-Кум'ятського. *Українська поезія Закарпаття ХХ століття: наук. зб. / Упорядк. та передм. В. Барчан.* Ужгород : Ліра, 2004. С. 84–98.
7. Козак М. Своєрідність релігійної лірики Зореслава. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія.* 1998. Вип. 3. С. 83–87.
8. Маланюк Є. Молоді поети Закарпаття (Замість рецензій). *Вісник.* 1938. Листопад. С. 827–829.
9. Мишанич О. Оновлення літератури (Про літературний рух на Закарпатті 20–30-х рр. ХХ ст.) *На переломі. Літературно-критичні статті й дослідження.* Київ: Основи, 2002. С. 237–256.
10. Письменники Срібної Землі. До 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України / упоряд. П. М. Ходанич. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. 672 с.
11. Українська поезія Закарпаття ХХ століття: науковий збірник / упоряд. та передмова В. Барчан. Ужгород : Ліра, 2004. 250 с.
12. Ференц Н. Зореслав – син гордих, могутніх Карпат. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія.* 2004. Вип. 9. С. 97–103.
13. Ференц Н. Поетичний храм Зореслава. *Поезія і поети Закарпаття : літературно-критичні статті.* Ужгород : Мистецька лінія, 2003. С. 75–89.

Тема 4. Поетична творчість Ф. Потушняка.

Марко Бараболя-сатирик. Празька школа і поезія Закарпаття.

План:

1. Життєва доля Ф. Потушняка.

2. Символізм лірики Ф. Потушняка. Еволюція ліричного героя у збірках поета.
3. Життєвий і творчий шлях Марка Бараболі.
4. Марко Бараболя – майстер сатиричного письма.
5. Роль «Празької школи» в літературному процесі Закарпаття.
6. Життя і творчість І. Колоса. Поетика збірки «Молоді мої дні».
7. Життєвий шлях І. Ірлявського. Мотиви лірики митця. Філософська категорія «чину» в поезії І. Ірлявського-пражанина.

Література:

1. Балега Ю. Поезія Івана Ірлявського. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія.* 1998. Вип.3. С. 46–51.
2. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст. Ужгород : Гражда, 2006. 296 с.
3. Голомб Л. Джерела ліричного міфосвіту Федора Потушняка. *Із спостережень над українською поезією ХІХ–ХХ століть : збірник статей / передм. В. Барчан.* Ужгород : Гражда, 2005. С. 354–358.
4. Голомб Л. Містичні виміри людського життя у збірці поезій Федора Потушняка «Терези вічності». *Із спостережень над українською поезією ХІХ–ХХ століть : збірник статей / передм. В. Барчан.* Ужгород : Гражда, 2005. С. 359–365.
5. Бараболя Марко. Проект автономії. Твори / упоряд., вступна стаття та примітки В. Попа. Ужгород, 1991. 132 с.
6. Бирчак В. Літературні стремління Підкарпатської Русі. Друге, доп. видання. Ужгород, 1937. 186 с.
7. Письменники Срібної Землі. До 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України / упоряд. П. М. Ходанич. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. 672 с.
8. Потушняк Ф. Мій сад: Поезії і драми / упоряд., підготовка текстів, передмова та примітки Д. М. Федаки. Ужгород : ВАТ «Видавництво “Закарпаття”», 2007. 576 с., іл.
9. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст. Ужгород : Гражда, 2006. 296 с.
10. Ірлявський І. Брості: Твори / Упоряд., вступна стаття та примітки Д. М. Федаки. Ужгород : ВАТ «Видавництво “Закарпаття”», 2002. 268 с., іл.
11. Козак М. Лірика І. Ірлявського в контексті неоромантизму Празької школи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія.* 2004. Вип. 9. С. 89–93.
12. Муза любові й боротьби. Українська поезія празької школи. Київ, 1995. 159 с.
13. Нервлій М. Празька поетична школа. Муза любові й боротьби. Українська поезія празької школи. Київ, 1995. С. 3–19.

14. Письменники Срібної Землі. До 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України / упоряд. П. М. Ходанич. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. 672 с.

Тема 5. Розвиток української прози в літературі Закарпаття. Творчість Л. Дем'яна та О. Маркуша.

План:

1. Особливості розвитку української прози на Закарпатті 20–30-х рр.
2. Життєвий і творчий шлях Луки Дем'яна.
3. Поетика і проблематика оповідань «Холера», «Кривавий хліб».
4. Поетика і проблематика оповідань «Пожежа», «Павук».
5. Життєвий і творчий шлях Олександра Маркуша.
6. Особливості народного гумору в оповіданнях «Іван перед судом», «Як Данило Чуб депутата обирав».

Література:

1. Бирчак В. Літературні стремління Підкарпатської Русі. Друге, доп. видання. Ужгород, 1937. 186 с.
2. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця XIX – перших десятиліть XX ст. Ужгород : Гражда, 2006. 296 с.
3. Дем'ян Л. Весілля без жениха. Оповідання / упоряд. та післямова І. Чендея. Ужгород, 1956. 157 с.
4. Маркуш О. Гомін Тиси: Оповідання. Повісті / упоряд.; передм. та приміт. В. С. Попа. Київ : Дніпро, 1991. 414 с.
5. Письменники Срібної Землі. До 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України / упоряд. П. М. Ходанич. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. 672 с.

Тема 6. Життя і творчість Ю. Станинця. Проза В. Гренджі-Донського.

План:

1. Життєвий шлях і творча доля Юрія Станинця.
2. Поетика оповідань «Права не було», «Тестамент».
3. Проблематика оповідання «У вагоні».
4. Повість «Ілько Липей – карпатський розбійник». Історія видання.

5. Проблематика повісті. Особливості оповідної манери.

Література:

1. Барчан В. Юрій Станинець: текст і контекст : Монографія. Ужгород: РІК-У, 2022. 192 с.
2. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст. Ужгород : Гражда, 2006. 296 с.
3. Гренджа-Донський В. Твори : у 2 т. Том 1. Шляхом терновим / упоряд., підготовка текстів та передм. 3. Гренджі-Донської. Ужгород : Карпати, 2004. 608 с., іл.
4. Мишанич О. Василь Гренджа-Донський (1897–1974). *Гренджа-Донський. Твори.* Ужгород, 1991. С. 5–21.
5. Письменники Срібної Землі. До 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України / упоряд. П. М. Ходанич. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. 672 с.
6. Ребрик Н. Платити мені маєте не сріблом-злотом. Станинець Ю. Червона йонатаночка: *Вибрані твори.* Ужгород : Гражда. 2011. С . 3–88.
7. Станинець Ю. Червона йонатаночка: *вибрані твори / передмова Н. Ребрик.* Ужгород : Гражда, 2011. 640 с.

Тема 7. Становлення театру на Закарпатті та розвиток драматургії. Драматичні твори В. Гренджі-Донського.

План:

1. Становлення й розвиток українського професійного театру на Закарпатті
2. Діяльність аматорських драматичних гуртків у краї.
3. Загальний огляд української драматургії Закарпаття 20–30-х рр.
4. Роль В. Гренджі-Донського у становленні крайового українського театру.
5. Театральне мистецтво Закарпаття у рецепції В. Гренджі-Донського.
6. Тема, ідея, проблематика драми «Останній бій» В. Гренджі-Донського.
7. Поетика драми «Сотня Мочаренка».

Література:

1. Андрійцьо В. Руський театр Товариства «Просвіта» в Ужгороді (1921–1929). Перший український професіональний театр на Закарпатті: монографія. Ужгород : Гражда, 2012. 232 с.

2. Баглай Й. Василь Ґренджа-Донський – театральний критик. *Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси)* / Й. Баглай. Ужгород, 1997. С. 25–28.
3. Баглай Й. Василь Ґренджа-Донський і театр. *Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси)* / Й. Баглай. Ужгород, 1997. С. 24–25.
4. Барчан О. Театральна тема в публіцистиці В. Ґренджі-Донського. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологічна*. Ужгород, 2005. Вип. 12. С. 161–163.
5. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст. Ужгород : Гражда, 2006. 296 с.
6. Ігнатович Г. Від гасниці до рампи : Нариси з історії українського театру на Закарпатті : у 2 кн. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2008–2011. Кн. 1. 2008. 344 с.
7. Письменники Срібної Землі. До 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України / упоряд. П. М. Ходанич. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. 672 с.
8. Твори Василя Ґренджі-Донського : у 12 т. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К. 1981–1992.
9. Шерегій Ю. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року. Записки НТШ: Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто–Пряшів–Львів, 1993. 411 с.
10. Шетеля В. Василь Ґренджа-Донський і розвиток театального мистецтва на Закарпатті 20–30-х рр. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія*. 2017. Вип. 1. С. 101–106.
11. Шетеля В. Театральне мистецтво Закарпаття в рецепції Василя Ґренджі-Донського. *Jazyk a kultúra*. 2016. číslo 25–26. С. 143–151. URL: <http://www.ff.unipo.sk/jak/aktualnecislo.html>

Тема 8. Загальні тенденції розвитку української літератури на Закарпатті у повоєнний період. Основні мотиви лірики А. Патруса-Карпатського, Ю. Гойди, М. Рішка.

План:

1. Суспільно-політичні умови розвитку української літератури Закарпаття другої половини ХХ ст.
2. Життєвий і творчий шлях А. Патруса-Карпатського. Основні мотиви лірики митця.
3. Поетична творчість Юрія Гойди.
4. Поезія Миколи Рішка.

Література:

1. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст. Ужгород : Гражда, 2006. 296 с.

2. Довганич О. Д. Патрус-Карпатський Андрій Михайлович. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття*. Ужгород : Гражда, 2007. С. 242–243.
3. Мусієнко О. Андрій Патрус-Карпатський. ...З порога смерті...: *Письменники України – жертви сталінських репресій*. Київ, 1991. С. 345–348.
4. *Письменники Срібної Землі. До 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України / упоряд. П. М. Ходанич*. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. 672 с.
5. Поп В. С. Юрій Гойда. Київ, 1963.
6. Ференц Н. Поезія Андрія Патруса-Карпатського. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія*. 1995. Вип. 1. С. 130–134.

Тема 9. Поетика прози Івана Чендея

План:

1. Життєва і творча доля І. Чендея.
2. Поетика психологізму в оповіданнях І. Чендея «Березневий сніг» та «Чайки летять на Схід».
3. Проблема вини й спокути в повісті І. Чендея «Іван».
4. Специфіка композиції і художні особливості твору.
5. Місце І. Чендея в літературному процесі другої половини ХХ ст.

Література:

1. Дончик В. Від Ясенової – у широкий світ: До 60-річчя з дня народження І. Чендея. *Дніпро*, 1982. №4.
2. Жулинський М. Історія його краю – в його творах: Штрихи до портрета Івана Чендея. *УМЛШ*. 1982. №4.
3. Жулинський М. Сходження на Ясенову: І. Чендею – 70. *Літературна Україна*. 1992. 11 червня.
4. Марко В. Творча еволюція Івана Чендея. *Жовтень*. 1980. № 6.
5. Марко В. Уроки І. Чендея. *Дзвін*. 2007. №5.
6. Носа М. Довге повернення «Івана». *Дзвін*. 1990. №4.
7. Палкуш В. Концепція особистості в повісті Івана Чендея «Іван». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Вип. 13. Ужгород, 2006.
8. Федака Д. Видатний майстер прози. *Чендей І. До 70-річчя від дня народження: бібліографічний покажчик*. Ужгород, 1992.
9. Ференц Н. Лицар слова. *Письменник Іван Чендей: Бібліографічний покажчик*. Ужгород, 2006.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

I. Підготувати конспект указаних наукових праць:

1. Голомб Л. З історії національно-культурного відродження на Закарпатті (Літературне життя 20–30-х рр. ХХ ст. на Закарпатті. *Новаторські тенденції в українській літературі кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст.* Ужгород : Гражда, 2006. С. 235–294.
2. Мишанич О. Оновлення літератури (Про літературний рух на Закарпатті 20-30-х рр. ХХ ст.). *На переломі. Літературно-критичні статті й дослідження.* Київ, 2002. С. 237–256.

II. Опрацювати тематичні блоки (послуговуючись книгою *Письменники Срібної Землі. До 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України* / упоряд. П. М. Ходанич. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. 672 с. та іншими джерелами):

1. Розвиток української прози на Закарпатті 40–60-х рр. ХХ ст.
2. Життя і творчість В. Вароді.
3. Творчість Х. Керити.
4. Творчість П. Мідянки.

III. Законспектувати художні тексти, винесені на обов'язкове вивчення.

СПИСОК ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

В. Гренджа-Донський: збірки «Квіти з терньом», «Золоті ключі», «Шляхом терновим», поема «Червона скала», «Князівна Гуцулії», повість «Ілько Липей – карпатський розбійник», драматичні поеми «Останній бій», «Сотня Мочаренка».

Зореслав: поезії збірок «Зі серцем в руках», «Сонце й блакить».

Л. Дем'ян: «Холера», «Кривавий хліб», «Пожежа», «Павук».

О. Маркуш: «Павло жениться», «Виміряли землю», «Іван перед судом», «Коровку гнали», «Як Данило Чуб депутата обирав».

Марко Бараболя: «Увага! Я поет!», «Дещо з зоології», «Письмо до редакції «Свободи»», «Останній твір», «Довбня до Марка Бараболі», «Відповідь панові Довбні», «Гальо! Гальо! Радіо Кошіце!», «Дивний сон», «Проект автономії», «Продукція язиков».

Ю. Станинець: «Права не було», «Тестамент», «У вагоні».

Ф. Потушняк: поезії зі збірок «Далекі вогні», «Хвилини вічності», «На білих скалах», «Терези вічності», повість «Совість».

Ю. Боршош-Кум'ятський: поезії збірок «Весняні квіти», «З мого краю», «З наказу роду», «Кров кличе»

М. Томчаній: «Жменяки».

І. Чендей: «Чайки летять на схід», «Березневий сніг», «Іван».

Д. Кешеля: «Видіння зрячої води».

П. Ходанич: «Сніданок для двох», «Нудна субота», «Міст через Тису».

П. Скунець: поезії;

В. Вароді: поезії;

П. Мідянка: поезії;

Х. Керита: поезії.

КОМПЛЕКС КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ
3 КУРСУ «УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ЗАКАРПАТТЯ ХХ СТ.»

1. Суспільно-політичні передумови розвитку української літератури на Закарпатті 20–30-х рр. ХХ ст.
2. Роль організації «Просвіти» у культурно-національному відродженні Закарпаття ХХ ст.
3. Загальна характеристика розвитку літератури Закарпаття 20–30-х рр. ХХ ст. (поезія, проза, драматургія, публіцистика, літературна критика).
4. Характерні ознаки закарпатської літератури міжвоєнного періоду.
5. Роль української еміграції та української книги в становленні нової української літератури на Закарпатті 20–30-х рр.
6. «Квіти з терньом», «Золоті ключі» та «Шляхом терновим» В. Гренджі-Донського – етапне явище у культурному розвитку Закарпаття.
7. Еволюція творчості Юлія Боршоша-Кум'ятського від народнопісенних джерел до оригінальної імпресіоністичної поезії.
8. Своєрідність поетичної творчості Зореслава.
9. Сатирична поезія Марка Бараболі.
10. Лука Дем'ян – перший прозаїк нової української літератури на Закарпатті.
11. Творчість О. Маркуша.
12. Прозова творчість В. Гренджі-Донського.
13. Празька школа українських поетів і поезія Закарпаття 20–30-х рр.
14. Творчість І. Колоса.
15. Творчість І. Ірлявського.
16. Розвиток української драматургії на Закарпатті 20–30-х рр. ХХ ст.
17. Суспільно-політичні умови розвитку української літератури на Закарпатті 40-х рр. та другої пол. ХХ ст.
18. Розвиток української поезії на Закарпатті 40–50-х рр. ХХ ст.
19. Особливості поетичної творчості Ф. Потушняка.
20. Особливості лірики А. Патруса-Карпатського.
21. Творчість Ю. Гойди.
22. Творчість М. Рішка.
23. Розвиток української прози на Закарпатті 40–60-х рр. ХХ ст.
24. Проблема землі та селянської долі у романі М. Томчанія «Жменяки».
25. Прозова творчість Ю. Керекеша.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

I. Основна

1. Балега Ю. Література Закарпаття двадцятих-тридцятих років ХХ століття. Київ, 1962. 245 с.
2. Барчан В. Поетична творчість Василя Гренджі-Донського : навч. Посіб. / Ужгород : Карпати – Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2004. 152 с.
3. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст. Ужгород : Гражда, 2006. 296 с.
4. Мишанич О. Оновлення літератури (Про літературний рух на Закарпатті 20-30-х рр. ХХ ст.) *На переломі. Літературно-критичні статті й дослідження*. Київ: Основи, 2002. С. 237–256.
5. Письменники Срібної Землі. До 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України / упоряд. П. М. Ходанич. Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2006. 672 с.
6. Шерегій Ю. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року. Записки НТШ: Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто–Пряшів–Львів, 1993. 411 с.

II. Додаткова

1. Андрійцьо В. Руський театр Товариства «Просвіта» в Ужгороді (1921–1929). Перший український професіональний театр на Закарпатті: монографія. Ужгород : Гражда, 2012. 232 с.
2. Баглай Й. Василь Гренджа-Донський – театральний критик. *Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси)* / Й. Баглай. Ужгород, 1997. С. 25–28.
3. Баглай Й. Василь Гренджа-Донський і театр. *Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси)* / Й. Баглай. Ужгород, 1997. С. 24–25.
4. Балега Ю. Поезія Івана Ірлявського. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія філологія. 1998. Вип.3. С. 46–51.
5. Балла Е. Петро Скунець – поет-шістдесятник. *Українська поезія Закарпаття ХХ століття: наук. зб.* / Упорядк. та передм. В. Барчан. Ужгород : Ліра, 2004. 250 с.
6. Бараболя Марко. Проект автономії. Твори / упоряд., вступна стаття та примітки В. Попа. Ужгород, 1991. 132 с.

7. Барчан В. Лірика Василя Ґренджі-Донського. *Українська поезія Закарпаття ХХ століття: наук. зб. / Упорядк. та передм. В. Барчан.* Ужгород : Ліра, 2004. С. 43-83.
8. Барчан В. Юрій Станинець: текст і контекст : Монографія. Ужгород: РІК-У, 2022. 192 с.
9. Барчан О. Театральна тема в публіцистиці В. Ґренджі-Донського. *Науковий вісник Ужгородського університету.* Серія філологічна. Ужгород, 2005. Вип. 12. С. 161–163.
10. Бирчак В. Літературні стремління Підкарпатської Русі. Друге, доп. видання. Ужгород, 1937. 186 с.
11. Боршош-Кум'ятський Ю. З наказу роду: Вибрані твори / упоряд. Ю.-Б. Боршоша; вступна стаття, підготовка текстів, словник та примітки Д. М. Федаки. Ужгород: ВАТ «Видавництво "Закарпаття"», 2005. 552 с., іл.
12. Волошин А. До читачів (Вступ до збірки поезій "Золоті ключі", 1923) *Твори Василя Ґренджі-Донського : у 12 т.* Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, 1990. Т. XI. С. 326-327.
13. Гой В. Василь Ґренджа-Донський *Твори Василя Ґренджі-Донського : у 12 т.* Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, 1990. Т. XI. С. 95 – 97.
14. Голомб Л. Джерела ліричного міфосвіту Федора Потушняка. *Із спостережень над українською поезією ХІХ–ХХ століть : збірник статей / передм. В. Барчан.* Ужгород : Гражда, 2005. С. 354–358.
15. Голомб Л. Містичні виміри людського життя у збірці поезій Федора Потушняка «Терези вічності». *Із спостережень над українською поезією ХІХ–ХХ століть : збірник статей / передм. В. Барчан.* Ужгород : Гражда, 2005. С. 359–365.
16. Гординський С. Сучасна закарпатська поезія. *Вісник українознавства.* Львів, Вид-во НТШ. 1939. № 2. С. 23-32.
17. Ґренджа-Донський В. Твори : у 2 т. Том 1. Шляхом терновим / упоряд., підготовка текстів та передм. З. Ґренджі-Донської. Ужгород : Карпати, 2004. 608 с., іл.
18. Дем'ян Л. Весілля без жениха. Оповідання / упоряд. та післямова І. Чендея. Ужгород, 1956. 157 с.
19. Довганич О. Д. Патрус-Карпатський Андрій Михайлович. *Енциклопедія Закарпаття. Визначні особи ХХ століття.* Ужгород : Гражда, 2007. С. 242–243.

20. Дончик В. Від Ясенової – у широкий світ: До 60-річчя з дня народження І. Чендея. Дніпро, 1982. №4.
21. Жулинський М. Історія його краю – в його творах: Штрихи до портрета Івана Чендея. УМЛШ. 1982. №4.
22. Жулинський М. Сходження на Ясенову: І. Чендею – 70. Літературна Україна. 1992. 11 червня.
23. Зореслав (Сабол Степан Михайлович). Блакитні ескадри: вибрані твори / Упоряд., підготовка текстів, передмова та примітки Д. М. Федаки. Ужгород : ВАТ «Видавництво «Закарпаття»», 2009. 432 с., іл.
24. Ігнатович Г. Від гасниці до рампи : Нариси з історії українського театру на Закарпатті : у 2 кн. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2008–2011. Кн. 1. 2008. 344 с.
25. Ірлявський І. Брості: Твори / Упоряд., вступна стаття та примітки Д. М. Федаки. Ужгород : ВАТ «Видавництво «Закарпаття»», 2002. 268 с., іл.
26. Козак М. Лірика І. Ірлявського в контексті неоромантизму Празької школи. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія. 2004. Вип. 9. С. 89–93.
27. Козак М. Поетика імпресіонізму в ліриці Ю. Боршоша-Кум'ятського. Українська поезія Закарпаття ХХ століття: наук. зб. / Упорядк. та передм. В. Барчан. Ужгород : Ліра, 2004. С. 84–98.
28. Козак М. Романтизм у ліриці В. Гренджі-Донського. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія філологія. 2002. Вип. 6. С. 103-105.
29. Козак М. Своєрідність релігійної лірики Зореслава. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія. 1998. Вип. 3. С. 83–87.
30. Козак М. Фольклорні мотиви поезії Василя Гренджі-Донського. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Зб. наукових праць. Вип. 3. Ужгород, 2000. С. 310–315.
31. Маланюк Є. Молоді поети Закарпаття (Замість рецензій). Вісник. 1938. Листопад. С. 827–829.
32. Марко В. Творча еволюція Івана Чендея. Жовтень. 1980. № 6.
33. Марко В. Уроки І. Чендея. Дзвін. 2007. №5.
34. Маркуш О. Гомін Тиси: Оповідання. Повісті / упоряд.; передм. та приміт. В. С. Попа. Київ : Дніпро, 1991. 414 с.
35. Мацинський І. Тернові квіти полонин (До сорокаріччя поетичного дебюту Василя Гренджі-Донського). Твори Василя Гренджі-

- Донського : у 12 т. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, 1990. Т. XI. С. 98–100.
36. Мишанич О. Василь Гренджа-Донський (1897–1974). *Гренджа-Донський. Твори*. Ужгород, 1991. С. 5–21.
37. Мишанич О. Питання української національної самосвідомості в літературі південнокарпатського ареалу. *На переломі. Літературно-критичні статті й дослідження*. Київ, 2002.
38. Мишанич О. Повернення. Літературно-критичні статті й нариси. Київ, 1997.
39. Мольнар М. Доля співця полонин. Причинок до творчої біографії В. Гренджі-Донського. *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1990. Т. XI. С. 101–131.*
40. Муза любові й боротьби. Українська поезія празької школи. Київ, 1995. 159 с.
41. Мусієнко О. Андрій Патрус-Карпатський. ...3 порога смерті...: *Письменники України – жертви сталінських репресій*. Київ, 1991. С. 345–348.
42. Нервлий М. Празька поетична школа. *Муза любові й боротьби. Українська поезія празької школи*. Київ, 1995. С. 3–19.
43. Носа М. Довге повернення «Івана». *Дзвін*. 1990. №4.
44. Палкуш В. Концепція особистості в повісті Івана Чендея «Іван». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Вип. 13. Ужгород, 2006.*
45. Пачовський В. Переднє слово (Вступ до збірки поезій "Квіти з терньом", 1923). *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1990. Т. XI. С. 325–326.*
46. Поп В. С. Юрій Гойда. Київ, 1963.
47. Потушняк Ф. Мій сад: Поезії і драми / упоряд., підготовка текстів, передмова та примітки Д. М. Федаки. Ужгород : ВАТ «Видавництво «Закарпаття»», 2007. 576 с., іл.
48. Ребрик Н. Платити мені маєте не сріблом-злотом. Станинець Ю. *Червона йонатаночка: Вибрані твори*. Ужгород : Гражда. 2011. С. 3–88.
49. Романенчук Б. Василь Гренджа-Донський (23. 4. 1897 – 25. 11. 1974). *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. Видання друге. Видання*

- Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1990. Т. I. С. XI–XXVI.
50. Скунець П. М. Твори : у 3 кн. / упоряд. та підготовка текстів Н. Скунець; передмова Т. Салиги. Ужгород : Гражда, 2007. Кн. I. 272 с.
51. Станинець Ю. Червона йонатаночка: вибрані твори / передмова Н. Ребрик. Ужгород : Гражда, 2011. 640 с.
52. Стерчо П. Карпато-Українська держава. До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919–1939 роках. Львів: За вільну Україну, 1994. 288 с.
53. Твори Василя Ґренджі-Донського : у 12 т. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1990.
54. Українська поезія Закарпаття ХХ століття: науковий збірник / упоряд. та передмова В. Барчан. Ужгород : Ліра, 2004. 250 с.
55. Федака Д. Літературно-критична розвідка Ф. Потушняка. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія філологія. 2008. Вип. 19. С. 141–145.
56. Федака Д. Видатний майстер прози. Чендей І. До 70-річчя від дня народження: бібліографічний покажчик. Ужгород, 1992.
57. Ференц Н. Зореслав – син гордих, могутніх Карпат. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія філологія. 2004. Вип. 9. С. 97–103.
58. Ференц Н. Ідея соборності України у творчості Василя Ґренджі-Донського. *Культура Українських Карпат : традиції і сучасність*. Ужгород : Гражда, 1994. С. 554–563.
59. Ференц Н. Лицар слова. *Письменник Іван Чендей: Бібліографічний покажчик*. Ужгород, 2006.
60. Ференц Н. Поезія Андрія Патруса-Карпатського. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія філологія. 1995. Вип. 1. С. 130–134.
61. Ференц Н. Поезія і поети Закарпаття : літературно-критичні статті. Ужгород : Мистецька лінія, 2003. 271 с.
62. Ференц Н. Поетичний храм Зореслава. *Поезія і поети Закарпаття : літературно-критичні статті*. Ужгород : Мистецька лінія, 2003. С. 75–89.
63. Чопик Б. Поезія Василя Ґренджі-Донського (Доповідь, прочитана на 21-ій конференції Американської Асоціації для Розвитку Слов'янських Студій в Чикаго, 4-го листопада 1989 р.) *Твори Василя Ґренджі-Донського : у 12 т. Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1990. Т. XI. С. 199–205.*

64. Шетеля В. Василь Гренджа-Донський і розвиток театрального мистецтва на Закарпатті 20–30-х рр. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Філологія. 2017. Вип. 1. С. 101–106.
65. Шетеля В. Ідея пробудження національної свідомості закарпатців у поетичній творчості В. Гренджі-Донського та П. Скунця. *Науковий вісник УжНУ*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2012. Вип. 28. С.169–173.
66. Шетеля В. Поетика романтизму у збірці «Квіти з терньом» В. Гренджі-Донського. *Науковий вісник УжНУ*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2013. Вип. 29. С. 221–226.
67. Шетеля В. Поетична творчість Василя Гренджі-Донського як вияв руху опору на Закарпатті 20–30-х рр. ХХ ст. *Літературознавчі студії Київського університету ім. Т. Шевченка*. 2016. Вип. 47. С. 373–380.
68. Шетеля В. Синтез мистецтв у поетичній творчості Т. Шевченка та В. Гренджі-Донського. *Науковий вісник УжНУ*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2014. Вип. 1 (31). С.268–275.
69. Шетеля В. Суспільно-виховний потенціал лірики В. Гренджі-Донського 20–30-х рр. (на матеріалі журналів «Пчілка» та «Наша земля»). *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. 2015. Вип. 20. С. 145–151.
70. Шетеля В. Театральне мистецтво Закарпаття в рецепції Василя Гренджі-Донського. *Jazyk a kultúra*. 2016. číslo 25–26. С. 143–151. URL: <http://www.ff.unipo.sk/jak/aktualnecislo.html>

Для нотаток